

Udział w podatku dochodowym od osób fizycznych jako źródło dochodów gmin – zróżnicowania przestrzenne i ich determinanty

dr hab. Dorota Wyszowska, prof. UwB
Urząd Statystyczny w Białymstoku
Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomii i Finansów

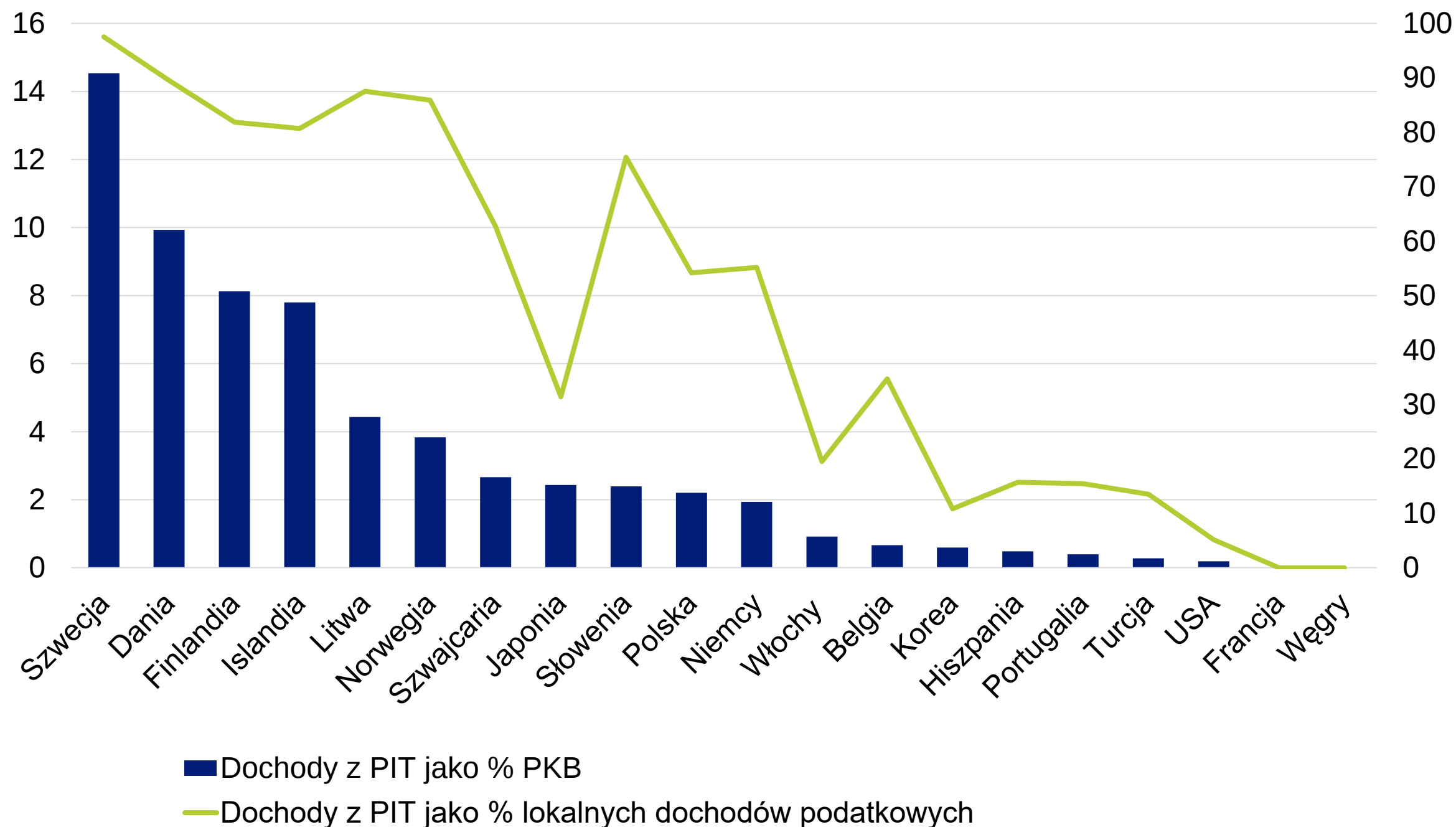
Dlaczego o podatku dochodowym od osób fizycznych jako źródle dochodów jednostek samorządu terytorialnego (JST)?

Jest to dość powszechnie wykorzystywane źródło dochodów JST, zwłaszcza w krajach UE.

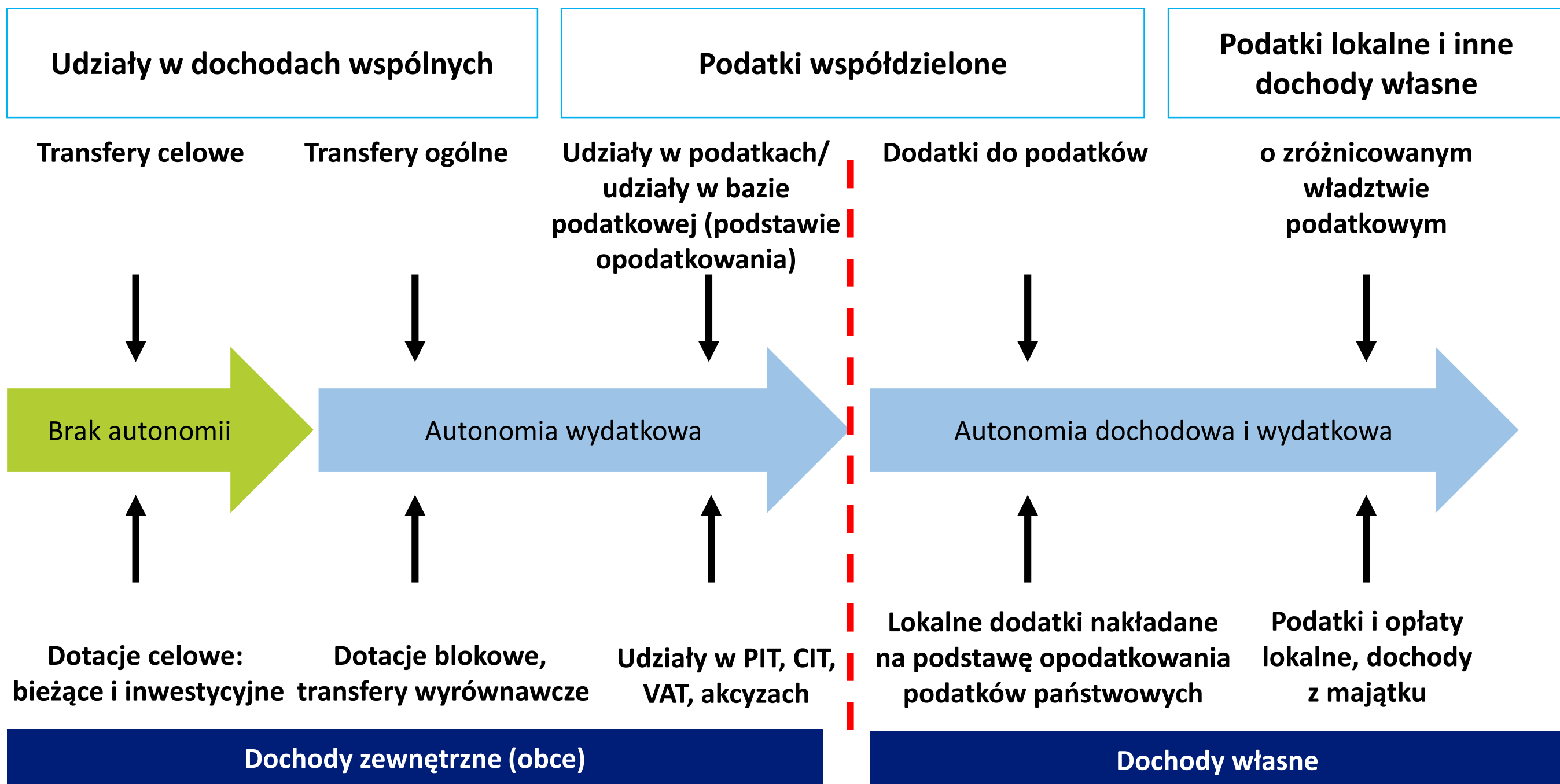
W Polsce stanowi istotne fiskalnie źródło dochodów, w tym własnych, zwłaszcza w przypadku podstawowych JST.

01.01.2025 r. nastąpiły istotne zmiany dotyczące tego źródła dochodów JST, których celem było zwiększenie dochodów własnych wynikających z lokalnej bazy podatkowej oraz oddzielenie wpływu zmian podatkowych władzy centralnej na dochody podatkowe JST.

Dochody jednostek samorządu lokalnego z PIT w 2022 r.

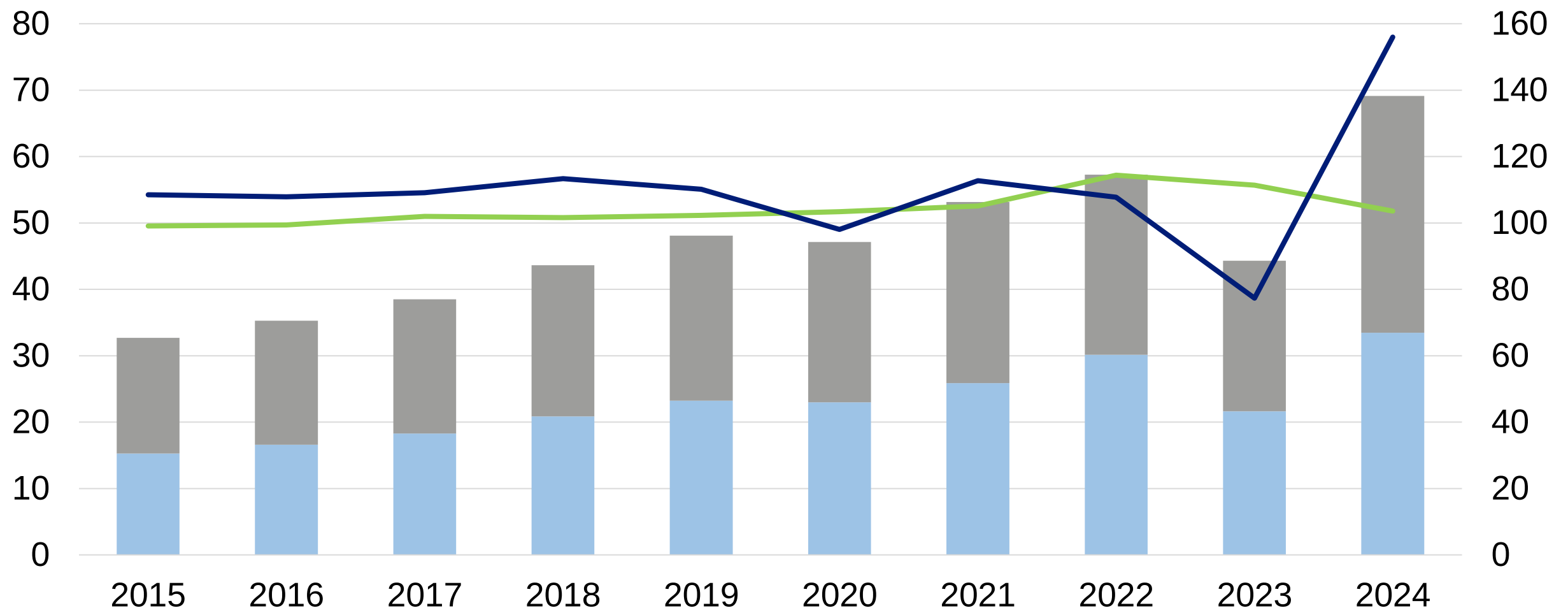

Podatek dochodowy jako źródło finansowania samorządu terytorialnego

Dlaczego o podatku dochodowym od osób fizycznych?

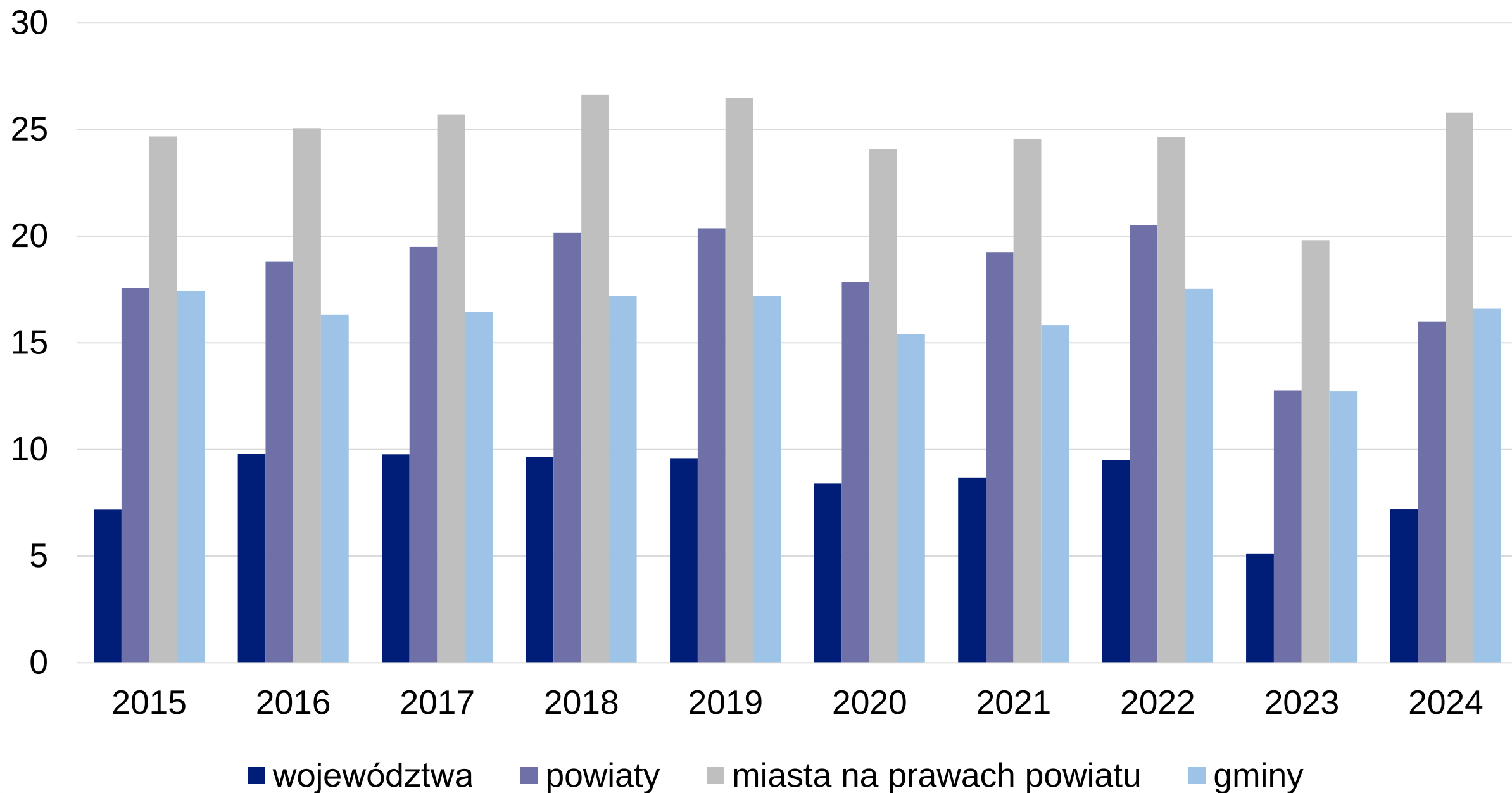
Dochody gmin i miast na prawach powiatu z PIT i ich dynamika oraz inflacja

- dochody z PIT miast na prawach powiatu (oś Y lewa; mld zł)
- dochody z PIT gmin (oś Y lewa; mld zł)
- wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (oś Y prawa; %)
- dynamika wzrostu dochodów z PIT (oś Y prawa; %)

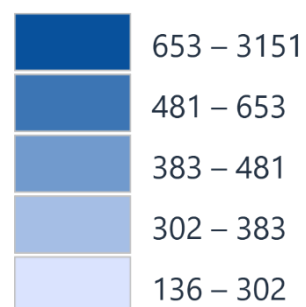
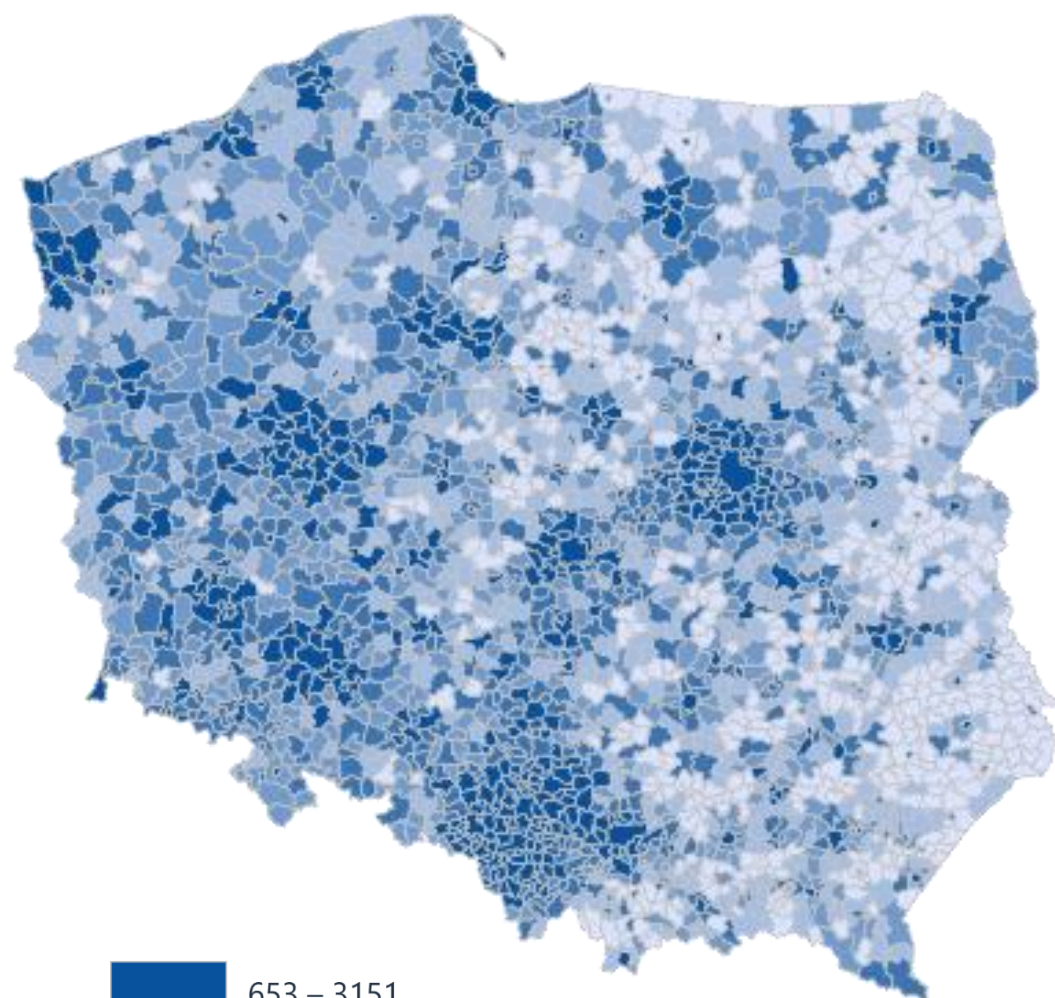
Podatek dochodowy jako źródło finansowania samorządu terytorialnego

Udział dochodów z PIT w dochodach ogółem (w %)

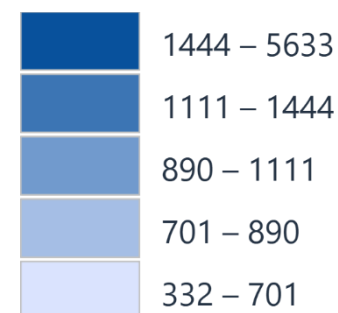
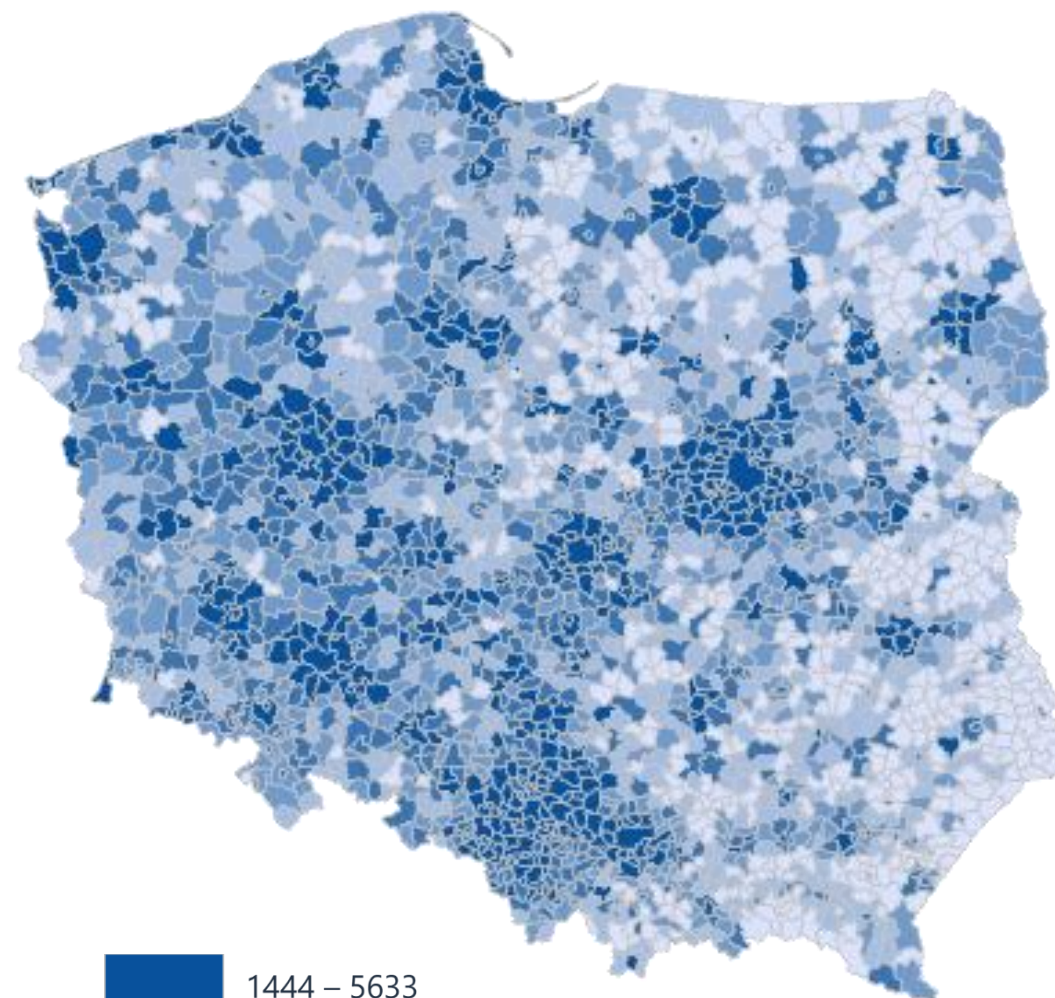

Przestrzenne zróżnicowanie dochodów z PIT na 1 mieszkańca według gmin (w zł) – dotychczasowe zasady

2015

2024

Zmiany w PIT jako źródle dochodów JST w Polsce od 1.01.2025 r.

Ustalanie dochodów JST z tytułu udziału w PIT jako % od dochodów podatników

Dane z zeznań:

- 1) przychód
- 2) koszty uzyskania przychodów
- 3) **dochód**
- 4) strata
- 5) dochody (przychody) wolne/zwolnione od podatku
- 6) odliczenia od dochodu
- 7) odliczenia od podstawy opodatkowania
- 8) odliczenia od podatku
- 9) podatek należny

Efekt:

- uniezależnienie dochodów z PIT od zmian w systemie podatkowym
- im większe dochody podatników na terenie danej jednostki tym wyższe dochody z PIT
 - stabilizacja dochodów

Udział dochodów gmin z PIT i subwencji w dochodach ogółem (2025 vs 2024)

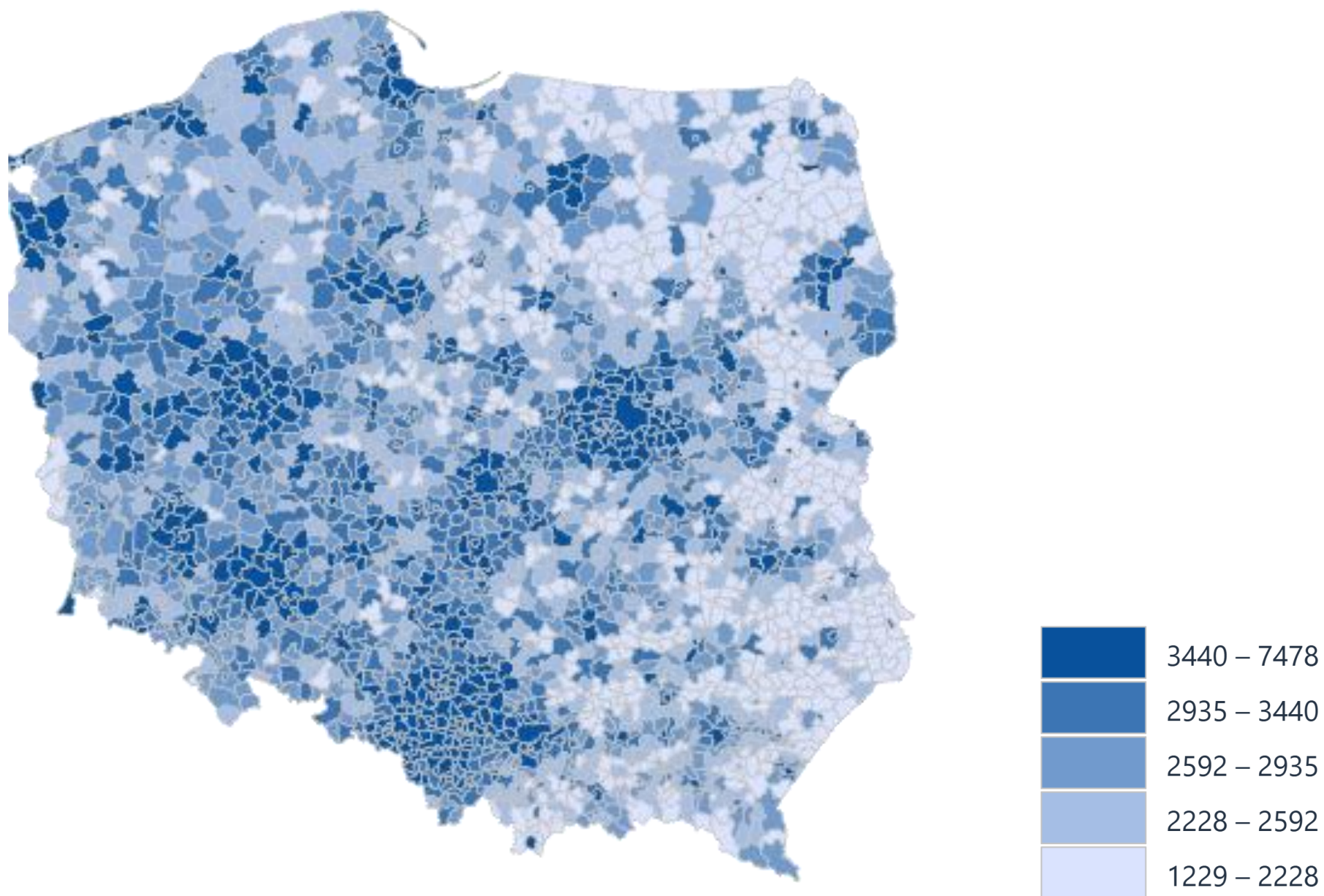
Wyszczególnienie	Dochody ogółem (w tys. zł)		Udział PIT w dochodach ogółem (%)		Udział subwencji w dochodach ogółem (%)	
	2024	2025 (plan)	2024	2025	2024	2025
Gminy ogółem	201 841 693	216 869 210	16,6	36,7	27,2	11,0
miejskie	41 871 007	45 950 355	21,2	43,6	21,4	2,4
miejsko-wiejskie	72 658 670	77 466 704	16,5	37,6	27,0	9,7
wiejskie	87 312 016	93 452 152	14,5	32,6	30,2	16,2
Miasta na prawach powiatu	138 229 645	144 098 753	24,0	45,5	1,5	5,5

Zróżnicowanie gmin pod względem dochodów z PIT na 1 mieszkańca (w zł)

	Gminy								Miasta na prawach powiatu	
	ogółem		miejskie		miejsko-wiejskie		wiejskie			
	2024	2025	2024	2025	2024	2025	2024	2025	2024	2025
Średnia	1099,44	2804,11	1551,69	3488,01	1102,37	2856,90	1024,75	2667,31	1921,52	4860,30
Mediana	974,50	2704,35	1425,25	3406,64	1011,60	2793,17	885,41	2546,64	1712,06	4813,46
Min	64,54	783,04	308,49	2087,72	64,54	783,04	224,61	1226,64	205,26	3817,91
Max	5953,86	6670,92	5953,86	6670,92	5294,57	6077,83	5807,17	6538,49	12241,11	7471,93
Odch stand	567,34	707,42	587,72	539,99	480,11	602,84	569,55	711,30	1406,10	633,91
Vz	0,52	0,25	0,38	0,15	0,44	0,21	0,56	0,27	0,73	0,13

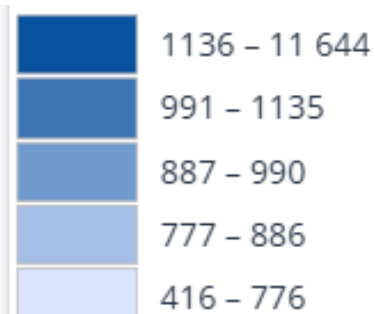
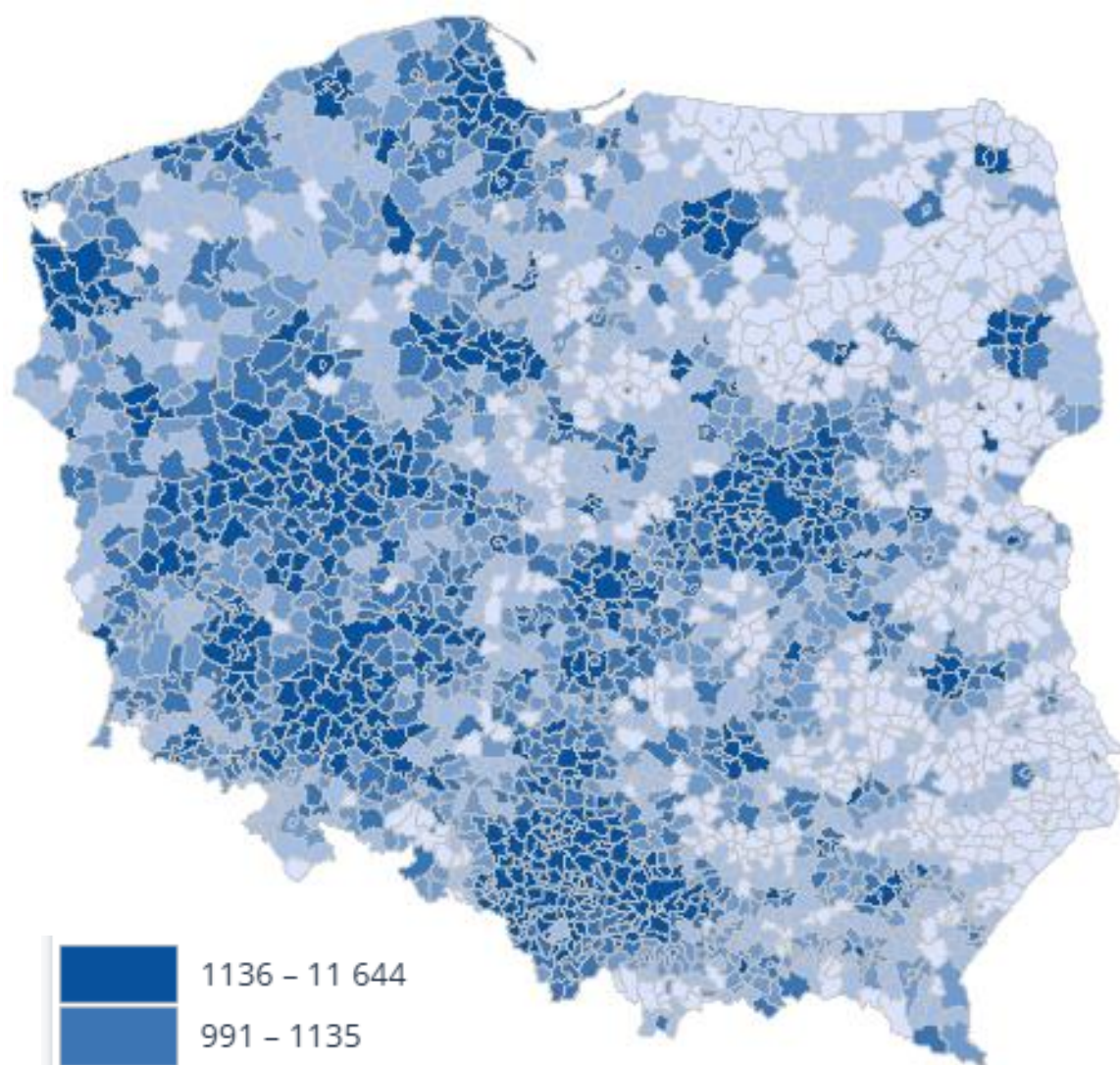

Przestrzenne zróżnicowanie dochodów z PIT na 1 mieszkańca według gmin (w zł) – nowe zasady 2025

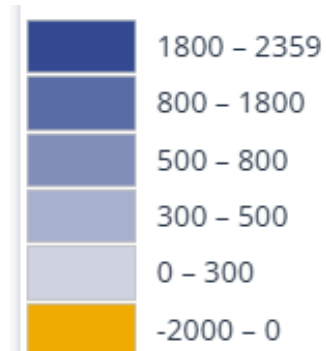
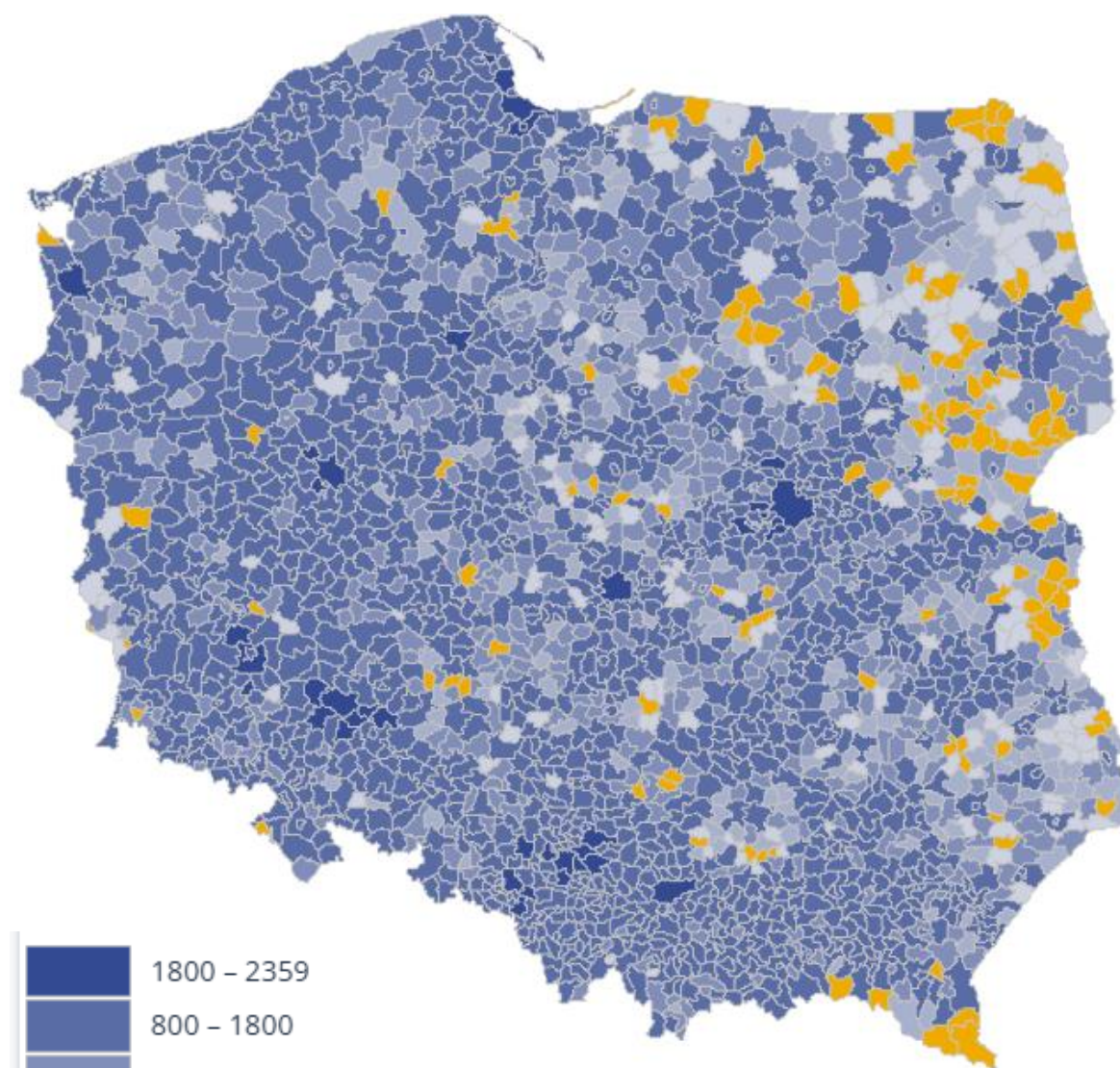

Przestrzenne zróżnicowanie pod względem zmian dochodów z PIT na 1 mieszkańca według gmin (w zł) – symulacje

2018

2022

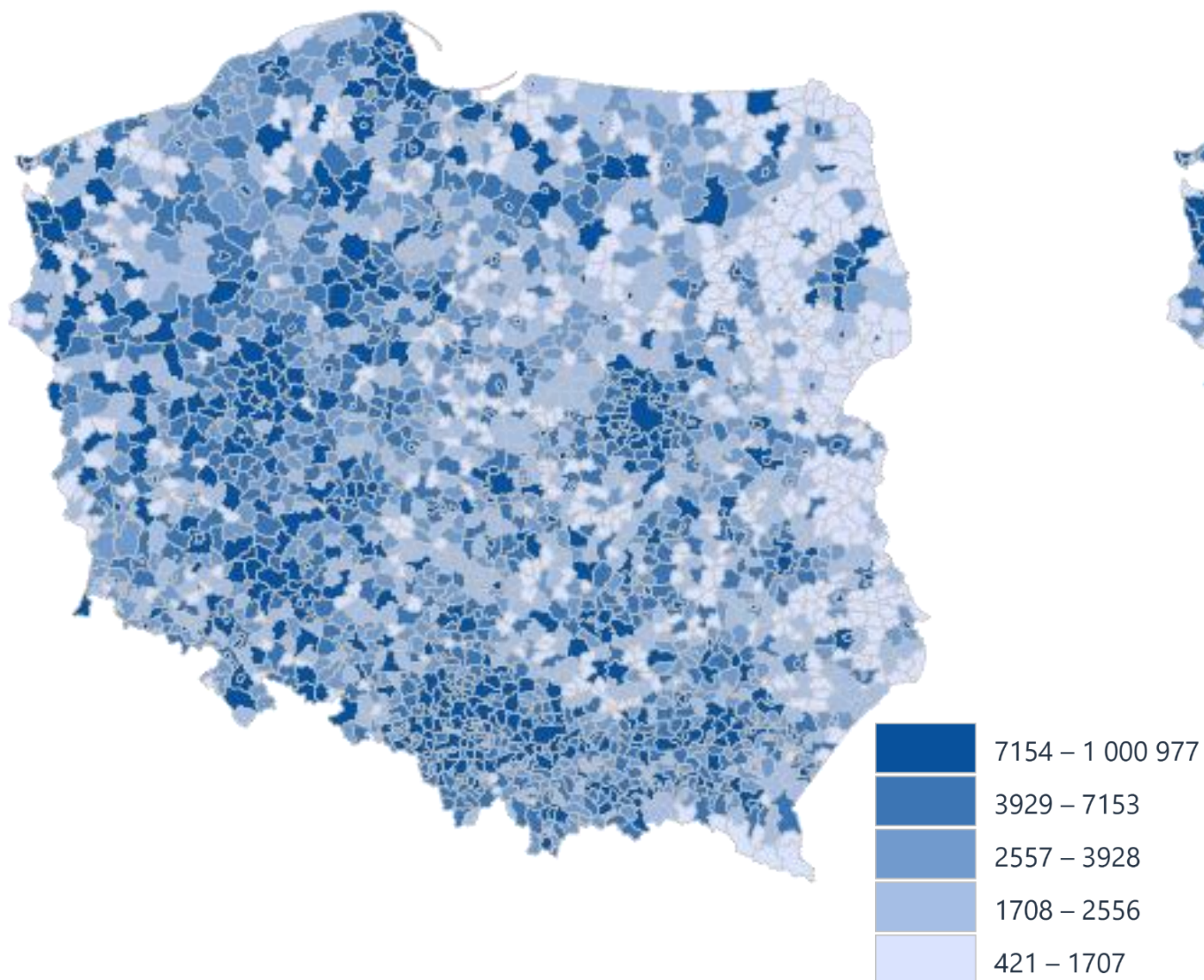
Determinanty zróżnicowania gmin pod względem dochodów z PIT

	Gminy			Miasta na prawach powiatu
	wiejskie	miejsko-wiejskie	miejskie	
Odliczenia od dochodu na 1 podatnika	0.026***	0.034***	0.008	-0.080
	(0.007)	(0.008)	(0.007)	(0.073)
Odliczenia od podatku na 1 podatnika	1.093***	0.826***	0.894***	1.079***
	(0.233)	(0.237)	(0.204)	(0.285)
Dochody własne (bez PIT i CIT) na 1000 mieszkańców	-0.052***	-0.022**	-0.030*	0.764
	(0.012)	(0.010)	(0.017)	(0.522)
Przeciętne wynagrodzenie	0.174***	0.238***	0.363***	0.418***
	(0.051)	(0.071)	(0.032)	(0.081)
Udział pracujących poza rolnictwem w całości pracujących	10.364***	5.179***	43.197**	-12.093
	(0.868)	(1.060)	(17.457)	(41.918)
Stopa zatrudnienia	0.137***	0.030	0.873**	-0.686
	(0.037)	(0.033)	(0.362)	(3.828)
Liczba podmiotów (na 1000 w wieku produkcyjnym)	5.168***	2.363*	-1.582	-16.737
	(1.302)	(1.386)	(1.553)	(14.355)
Liczba mieszkańców	-0.016	-0.040***	-0.057***	-0.006
	(0.010)	(0.010)	(0.010)	(0.004)
Constant	-1474.592***	-372.500	-3063.530**	4140.804
	(235.494)	(230.872)	(1407.960)	(6690.140)
R ²	0.051	0.383	0.422	0.150
F	F(8,1545)=117.012	F(8,661)=151.989	F(8,235)=93.220	F(8,65)=27.684
N	7617	3220	1180	330

Przestrzenne zróżnicowanie dochodów z PIT według gmin (determinanty)

Liczba podatników podatku PIT (w osobach)

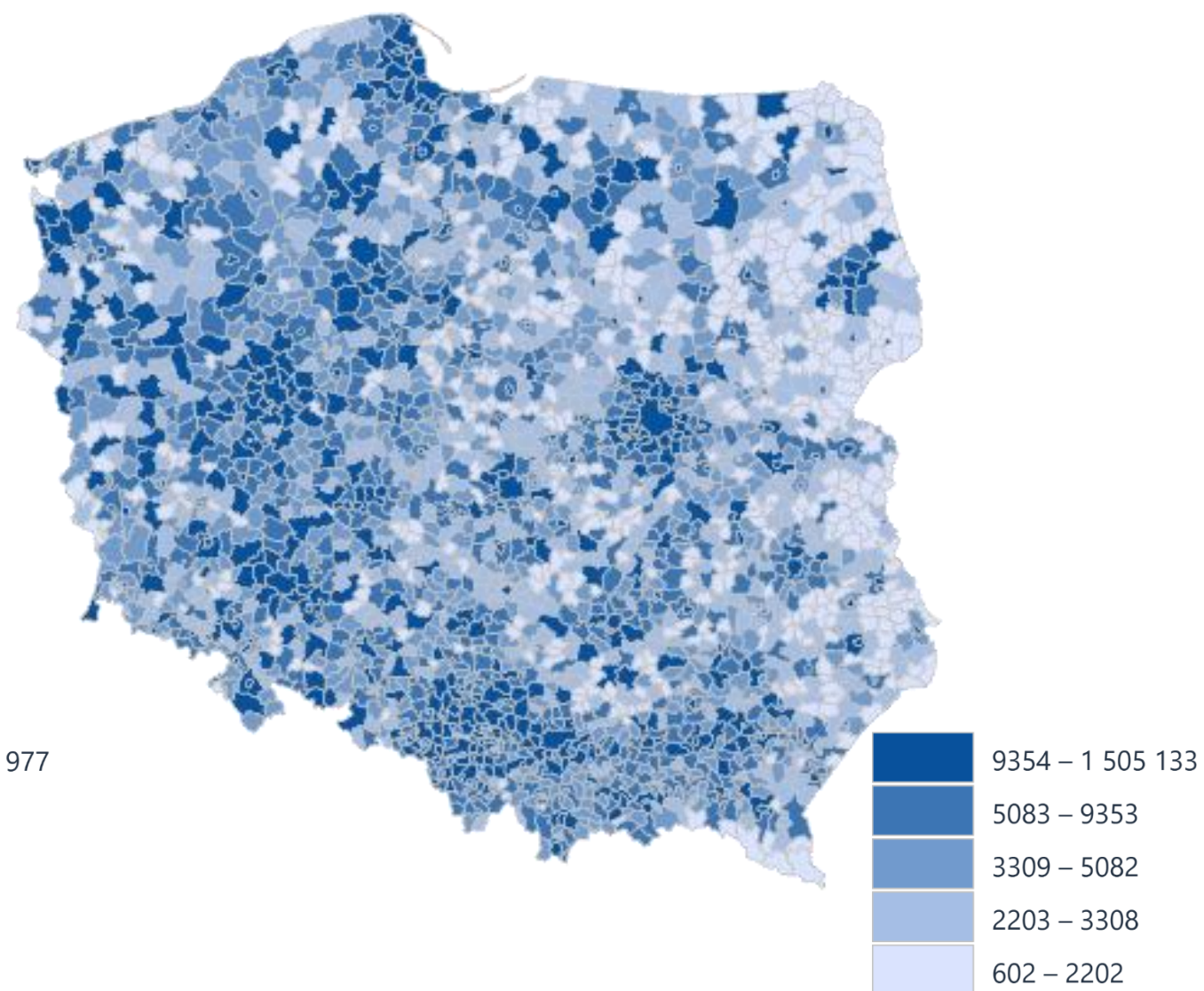
2018

Max Warszawa
Min Przytuły

1 000 977
421

2022

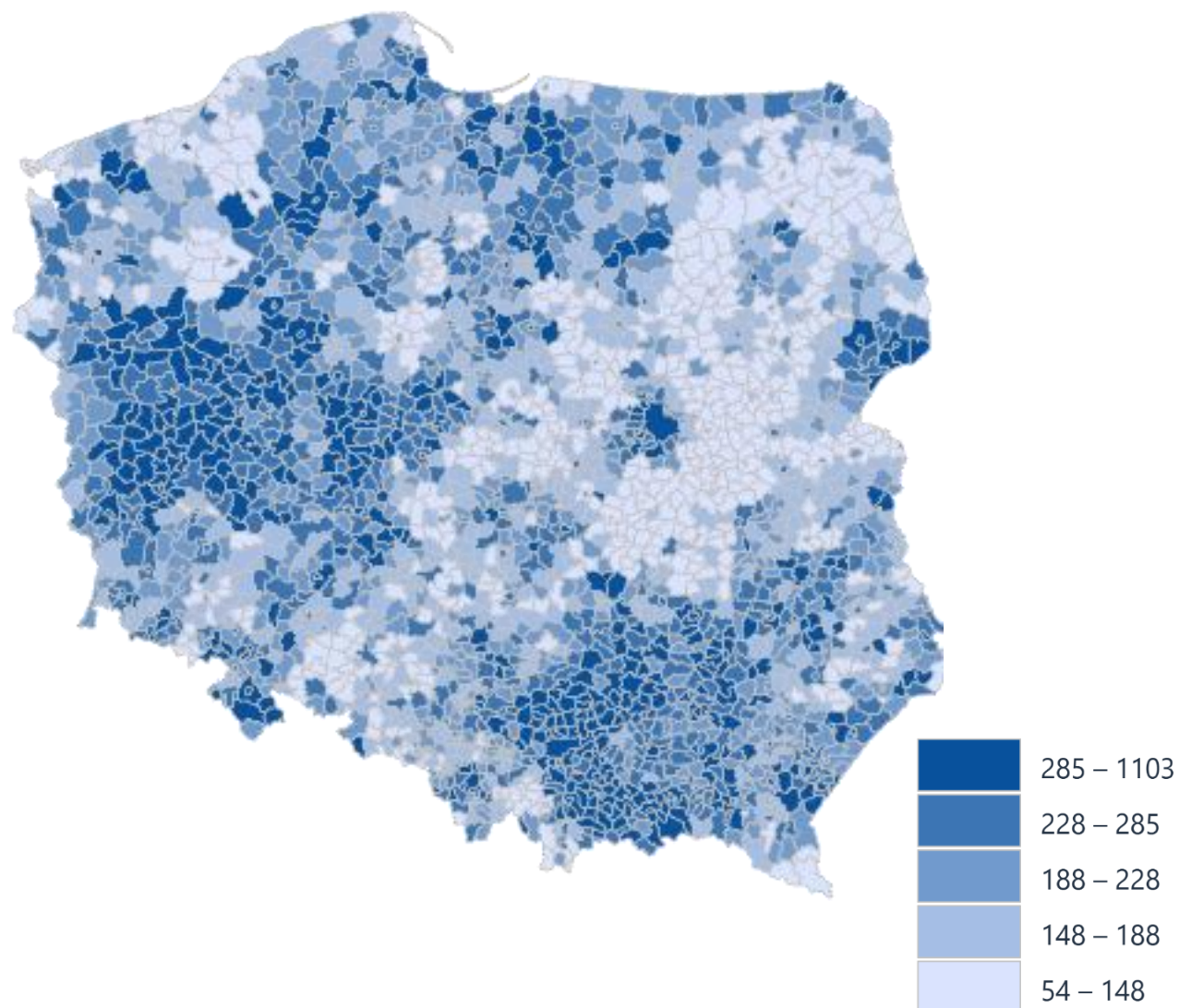
Max Warszawa
Min Przytuły

1 505 133
602

Przestrzenne zróżnicowanie dochodów z PIT według gmin (determinanty)

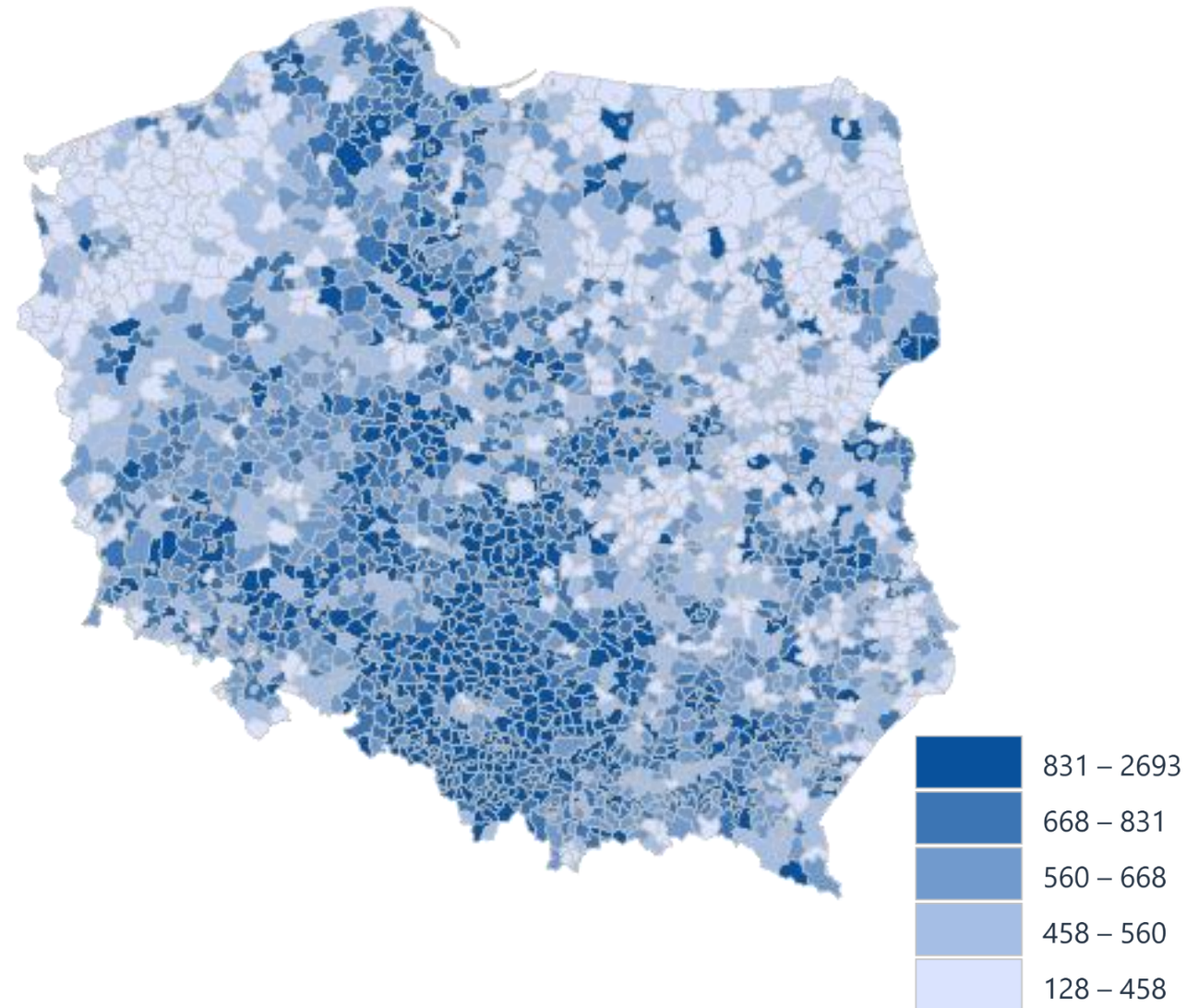
Wielkość odliczeń od dochodów PIT na 1 podatnika (w zł)

2018

Max Pałecznica 1103,07 zł/podatnika
Min Odrzywół 54,14 zł/podatnika

2022

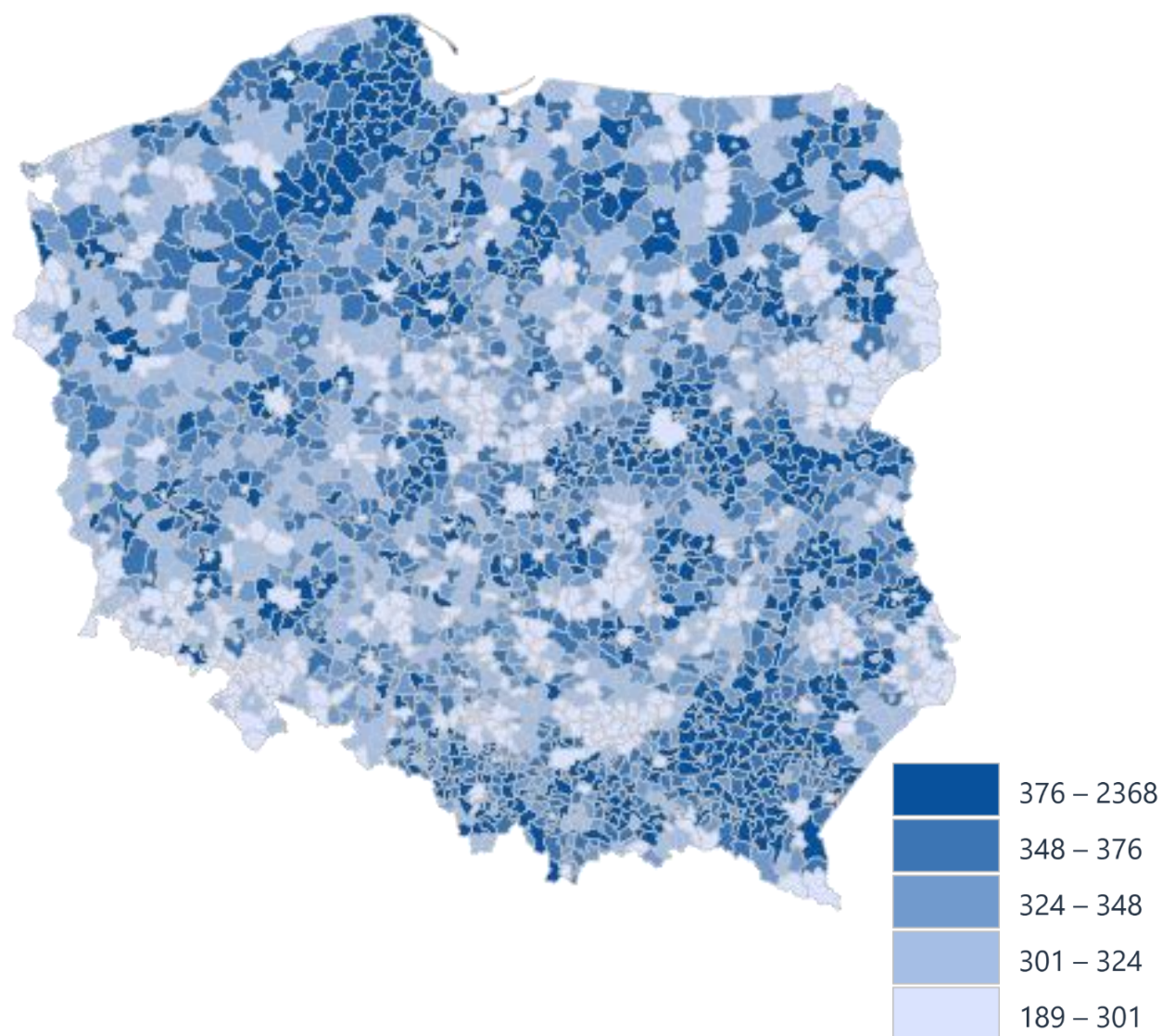

Max Dobrodzień 2693,42 zł/podatnika
Min Nur 128,41 zł/podatnika

Przestrzenne zróżnicowanie dochodów z PIT według gmin (determinanty)

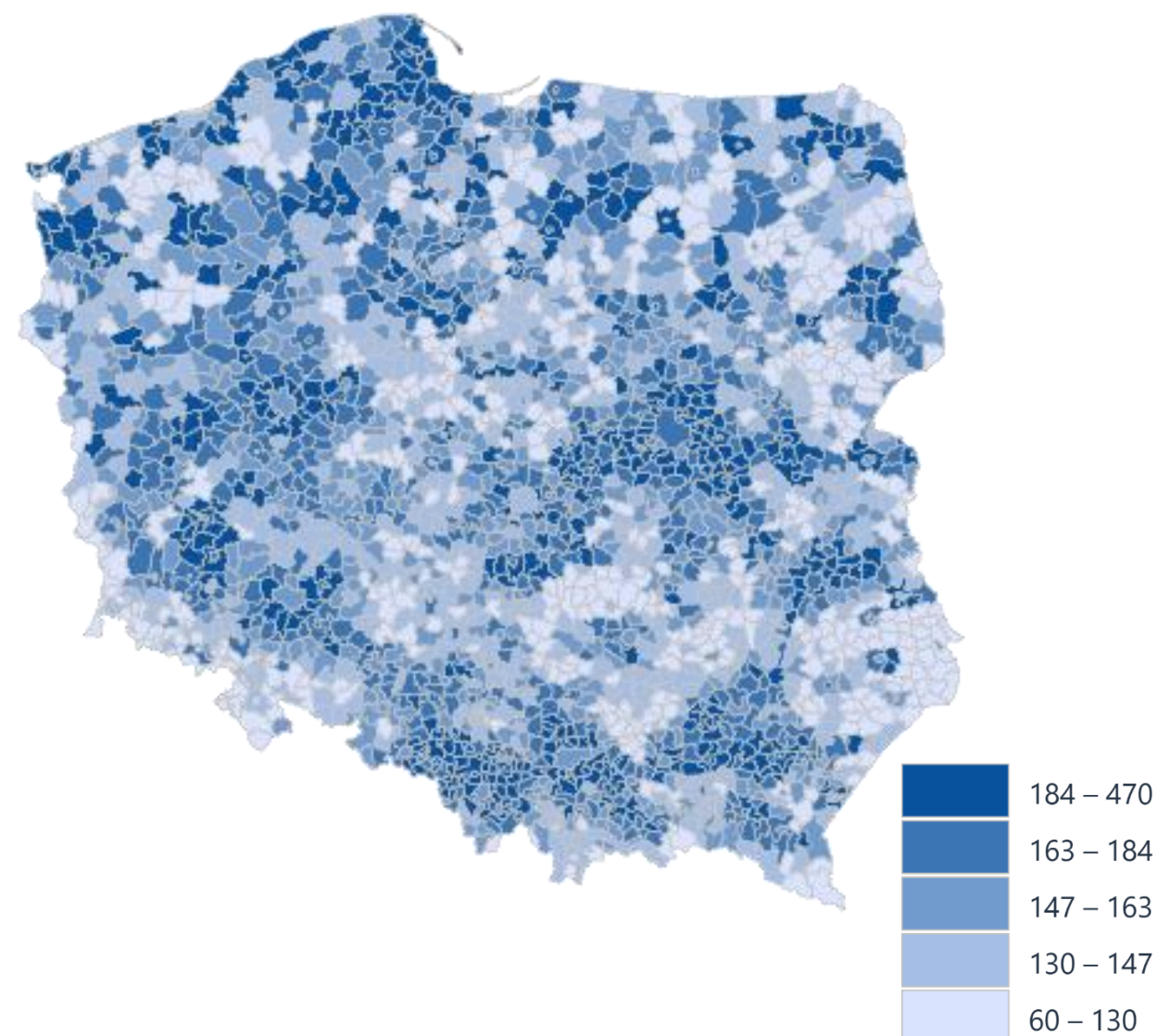
Wielkość odliczeń od podatku PIT na 1 podatnika (w zł)

2018

Max Frombork 2368,16 zł/podatnika
Min Krynica Morska 188,69 zł/podatnika

2022

Max Kosakowo 469,90 zł/podatnika
Min Ułhówek 60,12 zł/podatnika

Wnioski

1. Udział w PIT jest istotnym fiskalnie źródłem dochodów JST w Polsce, zwłaszcza miast na prawach powiatu.
2. Wprowadzone ustawą z dnia 24.10.2024 o dochodach jednostek JST zmiany doprowadziły do zmniejszenia różnicowań dochodów gmin pod względem dochodów z tego źródła.
3. Uwzględniając nową konstrukcję tego źródła dochodów JST wprowadzane w przyszłości zmiany w prawnych elementach jego konstrukcji nie będą wpływały na wielkość osiąganym dochodów.
4. Należy jednak pamiętać o tym, że udział w dochodach podatkowych PIT JST nie jest dochodem własnym jednostek i nie wpływa na ich samodzielność finansową (brak władztwa podatkowego).
5. Ocena systemu zasilania finansowego JST możliwa jest jednak tylko w sytuacji uwzględniania wszystkich zmian – w tym zwłaszcza w zakresie nowego wyrównywania fiskalnego (potrzeb finansowych).

Wnioski

Reforma systemu alokacji PIT w gminach zwiększa, zgodnie z założeniami, powiązanie ich dochodów z PIT z potencjałem gospodarczym. Zasadniczo wszystkie gminy zyskają dodatkowe środki z PIT, chociaż poziom tych korzyści będzie zróżnicowany.

Ceną tej reformy jest zwiększenie ich wrażliwości na stan koniunktury gospodarczej.

Korzyści z reformy PIT w gminach są tym wyższe im:

- mieszkańcy częściej korzystają z odliczeń podatkowych, zwłaszcza z odliczeń od podatku;
- mieszkańcy osiągają wyższe przeciętne wynagrodzenie, przy czym wrażliwość na zmiany poziomu wynagrodzeń jest najwyższa dla miast na prawach powiatu (mnpp), a najniższa dla gmin wiejskich;
- wyższe są: udział zatrudnienia poza rolnictwem oraz liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie danej JST (z wyjątkiem mnpp, gdzie te zmienne są statystycznie nieistotne, co wynika z większej dynamiki i heterogeniczności rynków pracy w dużych ośrodkach miejskich).

Urząd Statystyczny
w Białymstoku

Dorota Wyszowska

Urząd Statystyczny w Białymstoku

Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomii i Finansów

d.wyszowska@stat.gov.pl